

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Program osnovna šola

RETORIKA

IZBIRNI PREDMET

Učni načrt

9. razred: 32 ur

Program osnovna šola
Retorika
Izbirni predmet
Učni načrt

Predmetna komisija

dr. **Igor Ž. Žagar**, Pedagoški inštitut
dr. **Rastko Močnik**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
mag. **Renata Zadavec Pešec**, Ministrstvo za znanost in tehnologijo
Marta Pavlin, Osnovna šola Miren
dr. **Igor Saksida**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Strokovna skupina za pripravo predloga posodobljenega učnega načrta:

dr. **Janja Žmavc**, Pedagoški inštitut
dr. **Igor Ž. Žagar**, Pedagoški inštitut
Mojca Cestnik, Osnovna šola Polzela
dr. **Nina Žavbi**, Univerza v Ljubljani, AGRFT
mag. **Alida Bevk**, Univerza v Ljubljani, AGRFT

Pri posodabljanju učnega načrta za retoriko je strokovna skupina izhajala iz veljavnega učnega načrta za predmet retorika v osnovni šoli iz leta 1999.

Avtorji:

dr. **Janja Žmavc**, Pedagoški inštitut,
Mojca Cestnik, Osnovna šola Polzela
dr. **Igor Ž. Žagar**, Pedagoški inštitut

Recenzenti:

dr. **Kozma Ahačič**, ZRC SAZU
dr. **Jonatan Vinkler**, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije
Marta Pavlin, Osnovna šola Miren

Izdala: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo
Za ministrstvo: dr. **Jernej Pikalo**
Za zavod: dr. **Vinko Logaj**

Jezikovni pregled: Davorin Dukič

Prva spletna izdaja
Ljubljana, 2019

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na 202. seji dne, 17. oktobra 2019, določil učni načrt.

Način dostopa

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni-vezani-na-razred/9-razred/Retorika_izbirni.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
[COBISS.SI-ID=304103680](https://www.cobiss.si/)
ISBN 978-961-03-0469-2 (pdf)

KAZALO

1	OPREDELITEV PREDMETA	4
2	SPLOŠNI CILJI	5
3	OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	5
3.1	Kaj in zakaj retorika	6
3.2	Retorična tehnika.....	6
3.3	Argumentacija	8
3.4	Govorni(ški) nastop.....	9
3.5	Retorika in argumentacija za aktivno državljanstvo	10
4	STANDARDI ZNANJA	11
5	DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	14
5.1	Uresničevanje ciljev	14
5.2	Individualizacija in diferenciacija.....	21
5.3	Medpredmetne povezave	21
5.4	Preverjanje in ocenjevanje znanja	22
5.5	Informacijska tehnologija	23
6	MATERIALNI POGOJI	23
7	ZNANJE IZVAJALCEV	24

1 OPREDELITEV PREDMETA

Retorika je disciplina, ki v različnih oblikah in v različnem obsegu spremlja tako rekoč celotno človeško zgodovino. To ni naključje, saj sta namen in cilj retorike prav celovita analiza ter pravilnejše in natančnejše oblikovanje argumentov in prepričevalnih tehnik na vseh področjih človekovega življenja: od vsakodnevnih, na videz trivialnih razgovorov prek medijev in vzgojno-izobraževalnega sistema (če naj navedemo le dve področji) pa tja do diskurza znanosti. Povedano ali zapisano ima namreč lahko optimalne učinke le v primeru, če je govor ali zapis primerno, torej cilju oz. ciljni publiku ustrezno, strukturiran.

Namen retorike kot obveznega izbirnega predmeta v osnovni šoli je učence in učenke seznaniti ne le s pojmi prepričevanja in argumentiranja, temveč, po eni strani, tudi s tehnikami prepričevanja, elementi prepričevalnega postopka, dejavniki uspešnega prepričevanja, z oblikami prepričevanja, s strukturacijo (prepričevalnega) govora in z vsestranskim (tj. besednim in nebesednim) obvladovanjem govorne situacije, po drugi strani pa tudi z razliko med prepričevanjem in argumentiranjem, razlikovanjem med dobrimi in slabimi argumenti, elementi dobre argumentacije in (če čas in zanimanje to dopuščata) z nepravilnimi oz. nedovoljenimi argumentativnimi postopki.

Poučevanje retorike v devetem razredu tako ni samo sebi namen, temveč naj učence in učenke nauči predvsem samostojnega, koherentnega, kritičnega oblikovanja in izražanja stališč ter suverenega nastopa pri drugih predmetih, v teku nadaljnjega izobraževanja kakor tudi na vseh (drugih) področjih družbenega in zasebnega življenja. V tem pogledu predmet predstavlja pomembno čezpredmetno učno vsebino, ki preči tako predmete iz družboslovno-humanističnega kot naravoslovno-matematičnega sklopa in omogoča njihovo lažje razumevanje ter hitrejše usvajanje kakor tudi uspešnejše reflektiranje in izkazovanje znanja v okviru preverjanja in ocenjevanja ter njegove praktične uporabe v različnih formalnih in tudi neformalnih kontekstih.

2 SPLOŠNI CILJI

Učenke in učenci:

- Spoznavajo, kaj je retorika, ter prepoznajo pomen ustrezne uporabe prvin javnega nastopanja in izražanja svojih stališč v različnih kontekstih;
- spoznavajo sestavne dele retorične tehnike in argumentacije ter z urjenjem v njihovi praktični uporabi razvijajo lastno retorično-argumentativno zmožnost;
- sistematično in na ustrezen (tj. reflektirajoč) način dopolnjujejo in nadgrajujejo že pridobljena znanja o retoriki in argumentaciji ter krepijo že pridobljene zmožnosti javnega nastopanja;
- spoznavajo proces celovitega načrtovanja in izvedbe javnega govornega nastopa;
- razvijajo zmožnost ustreznega (samo)opazovanja in (samo)vrednotenja javnega govornega nastopa;
- z uporabo retoričnih in argumentativnih principov kot orodij za konstrukcijo in analizo prepričljivosti in utemeljenosti govorov/besedil sistematično razvijajo zmožnosti kritičnega in reflektiranega branja, poslušanja ter tvorjenja jasnih, razumljivih, učinkovitih govorov/besedil ter njihovega slušnega in vidnega razumevanja (oz. ustreznega dekodiranja);
- skozi prenos retoričnih in argumentativnih principov v najrazličnejše kontekste aktualnega javnega in družbenega življenja razvijajo splošno sporazumevalno zmožnost in zmožnost tvornega sodelovanja v skupnosti (tj. socialne in državljanske kompetence, medkulturne in raznojezične kompetence).

3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Predmet je zasnovan v okviru petih tematskih sklopov (Kaj in zakaj retorika, Retorična tehnika, Argumentacija, Govorni(šk)i nastop, Retorika in argumentacija za aktivno državljanstvo), znotraj katerih so navedeni operativni učni cilji in učne vsebine.

Izbirni operativni učni cilji in vsebine so označeni z ležečim tiskom. Z vidika poznavanja in obvladovanja retorike in argumentacije predstavljajo višjo zahtevnostno raven in so

primerni zlasti za višje motivirane ter jezikovno nadarjene učence in učenke, ki želijo poglobljati retorično-argumentativno zmožnost.

3.1 Kaj in zakaj retorika

Operativni učni cilji	Učne vsebine
<p>Učenci in učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spoznajo, kaj je retorika (tudi različne predstave in mnenja o njej); • razmišljajo, kako je retoriko mogoče uporabiti v vsakdanjem življenju. • spoznavajo družbeni pomen učinkovitega govornega prepričevanja; • razumejo družbeno odvisnost uspešnega prepričevanja (tj. govorni položaj, ciljno občinstvo, veljavni vrednostni sistem); • razumejo, zakaj je o isti stvari mogoče govoriti na različne (celo nasprotno) načine; • oblikujejo, predstavijo ter razčlenijo in pojasnijo primere uspešnega/neuspešnega prepričevanja iz vsakdanjega življenja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opredelitev retorike; • Uporabnost retorike.

3.2 Retorična tehnika

Operativni učni cilji	Učne vsebine
<p>Učenci in učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razumejo, da je prepričljiv govor rezultat daljšega procesa, v katerem govorec izvede različne postopke; • spoznajo pet temeljnih postopkov za pripravo prepričljivega govora; 	<ul style="list-style-type: none"> • Govorčeva opravila: odkrivanje, razporeditev, prebeseditev, pomnjenje, izvedba;

<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo besedno in nebesedno raven vsakršnega sporazumevanja; • razumejo prepričljivost govornega nastopa kot rezultat govorničevega celovitega (besednega in nebesednega) strateškega delovanja; • usmerjeno opazujejo in razmišljajo o besednih in nebesednih vidikih govornega nastopa ter njihovih prepričevalnih učinkih; • razumejo vlogo suverena govorničevega nastopa pri učinkovitem prepričevanju; • spoznajo temeljne govorne slušne (razločnost, mašila, register, intonacija, ritem, hitrost in glasnost govora) in vidne (mimika, očesni stik, geste, obnašanje telesa, npr. postavitev/sedenje) prvine nastopa, dih in obvladovanje prostora ter njihov pomen za uspešno/neuspešno prepričevanje; • pripravijo kratek govorni nastop in s (samo)opazovanjem uzavestijo prvine nastopa; • opazujejo različne govorne nastope in razmišljajo o dejavnikih uspešnega/neuspešnega nastopa (trema, dobra/slaba predpriprava, nenačrtovane spremembe); • razvijajo in krepijo spretnosti nastopanja (vaje za sproščanje, ogrevanje glasu in telesa; telo v začetnem govorniškem položaju; glasno branje; obvladovanje nepredvidenih zapletov med izvedbo); • spoznajo nekatera mnemotehnična sredstva za učinkovito pomnjenje govora/besedila (metoda krajev; asociacije; akrostihi; tehnike skiciranja, povzemanja, razdruževanja govora; pojmovne mreže; grafične/slikovne upodobitve govora); 	<ul style="list-style-type: none"> • Besedno in nebesedno sporazumevanje; • Izvedba govora; • Prvine izvedbe govora; • Osnove opazovanja govornega nastopanja; • Pomnjenje;
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • preizkusijo uporabo različnih mnemotehničnih sredstev; • razumejo, da je primarni korak pri pripravi vsakega govora opredelitev problema/predmeta govora (tj., o čem moramo govoriti); • spoznajo osnovno orodje za opredelitev problema; • <i>spoznajo dodatno orodje za opredelitev problema;</i> • spoznajo, da je mogoče prepričevati na različne načine (zunanja in notranja sredstva prepričevanja); • <i>razlikujejo in poznajo notranja sredstva prepričevanja ter razumejo vlogo govorcevega retoričnega značaja čustev in argumentov pri učinkovitem prepričevanju;</i> • razumejo, da je govorečev izbor načinov prepričevanja vedno odvisen od okoliščin (komu, kdaj in kaj govorimo). 	<ul style="list-style-type: none"> • Odkrivanje/opredelitev problema; • Mreža vprašanj; • <i>Sporna vprašanja;</i> • Sredstva prepričevanja; • <i>Notranja sredstva prepričevanja;</i> • Retorična situacija.
--	---

3.3 Argumentacija

Operativni učni cilji	Učne vsebine
<p>Učenci in učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spoznajo, kaj je argumentacija, in razumejo njeno razumsko, jezikovno in družbeno dimenzijo; • razumejo razliko med prepričevanjem in utemeljevanjem (argumentiranjem); • spoznajo in razumejo osnovne elemente argumentativnega postopka; • tvorijo primere lastnih argumentacij; • spoznajo kriterije veljavne argumentacije; 	<ul style="list-style-type: none"> • Osnove argumentacije; • Argument/sklep; • Argument + sklep; • Sprejemljivost, relevantnost, zadostnost;

<ul style="list-style-type: none"> • <i>prepoznajajo argumentacijo v krajših govorih/besedilih ter s pomočjo kriterijev veljavne argumentacije spoznavajo razliko med dobrimi in slabimi argumenti;</i> • <i>spoznajo nekatere vrste argumentov;</i> • <i>spoznajo značilnosti argumentacije;</i> • <i>spoznajo modele argumentacije.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Analiza argumentacije</i> • <i>Deduktivni, induktivni argumenti;</i> • <i>Izrečeni in neizrečeni elementi v argumentaciji;</i> • <i>Toulminov model argumentacije.</i>
---	--

3.4 Govorni(ški) nastop

Operativni učni cilji	Učne vsebine
<p>Učenci in učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>razumejo pomen ustreznega razvrščanja najdenih in oblikovanih argumentov za snovanje govora;</i> • <i>spoznajo sestavne dele govora in razumejo njihovo prepričevalno funkcijo;</i> • <i>podrobneje spoznajo nekatere sestavne dele govora;</i> • <i>spoznavajo nekatera slogovna načela (jezikovna pravilnost, jasnost, nazornost, primernost) in razmišljajo o njihovih prepričevalnih učinkih;</i> • <i>spoznavajo in preizkušajo osnovne tehnike prebesedovanja ter na ta način uzaveščajo in razvijajo lasten retorični slog;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Razvrščanje;</i> • <i>Uvod, pripoved, argumentacija, zaključek;</i> • <i>Načini zavrnitev in digresija;</i> • <i>Prebesedovanje in slogovna načela;</i> • <i>Dodajanje, odzemanje, premeščanje, nadomeščanje;</i>

<ul style="list-style-type: none"> • oblikujejo okvirni načrt za pripravo govora in v pisni obliki zasnujejo govor v skladu z že osvojenimi retoričnimi postopki (odkrivanje, razvrščanje, prebesedenje, pomnjenje in izvedba). • spoznajo in uporabljajo kriterije celovitega opazovanja govornega nastopa (tj. govorca in govora) ter ustreznega podajanja povratne informacije; • razumejo, da je vsak govorni nastop dejanje, na katerega vplivajo tudi posameznikove pretekle (dobre in slabe) izkušnje, zato je za uspešno razvijanje retoričnih spretnosti potreben (spoštljiv) odziv opazovalcev na slišano in videno; • v obliki govornega nastopa predstavijo svoj govor; • se s (samo)opazovanjem in poslušanjem urijo v analizi govornih nastopov. 	<ul style="list-style-type: none"> • Snovanje govora in priprava na govorni nastop; • Vrednotenje govornega nastopa; • Izvedba in analiza govornega nastopa.
---	---

3.5 Retorika in argumentacija za aktivno državljanstvo

Operativni učni cilji	Učne vsebine
<p>Učenci in učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spoznajo različne vrste javnih komunikacijskih dogodkov (debata, razprava, javni govorni nastop, slavnostni nagovor ...), kjer je mogoče uporabiti retorične prvine; • spoznajo vlogo in pomen ustreznega kritičnega odzivanja na aktualne družbene pojave s pomočjo retoričnih in argumentativnih principov; • razumejo, da vsak uspešno izveden komunikacijski dogodek temelji na napisanih in nenapisanih pravilih, ki jih morajo sodelujoči spoštovati in upoštevati; • izbirajo različne oblike javnega nastopanja/odzivanja in se preizkusijo v njihovem načrtovanju ter izvajanju (igre vlog); 	<ul style="list-style-type: none"> • Celovita izkušnja praktične uporabe retoričnih in argumentativnih principov na izbranih primerih z načrtovanjem, izvedbo, opazovanjem in analizo ter razpravo;

<ul style="list-style-type: none"> • usmerjeno (samo)opazujejo in analizirajo izvedene primere; • <i>spoznajo zgodovinske okoliščine nastanka in razvoja retorike;</i> • <i>razumejo vpliv klasične retorike na sodobne družbeno-kulturne pojave (npr. vzgoja in izobraževanje, književnost, umetnost, znanost; mediji in njihov vpliv, aktivno državljanstvo itd.) zaradi vloge, ki jo je retorika imela v grško-rimski antiki, ter njenega kasnejšega družbeno-kulturnega vpliva na razvoj t. i. evropske kulture v omejenem obsegu (starosti in predznanju ustrezno prilagojeno).</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zgodovinski razvoj klasične retorike in njen kulturni vpliv.</i>
---	---

4 STANDARDI ZNANJA

S standardi znanja je opredeljena stopnja doseganja učnih ciljev. Določajo obseg in zahtevnost znanja. Minimalni standardi so označeni s poudarjenim tiskom.

Standardi znanja so zapisani v okviru posameznih tematskih sklopov in izhajajo iz operativnih ciljev. Izražajo kvantiteto (obseg) in kvaliteto (globino) znanja, opredeljenega v operativnih ciljih.

1. Kaj in zakaj retorika

Učenec/učenka:

- **Pozna in razume, kaj je retorika in kakšna je njena vloga v družbi tako, da:**
 - **s pomočjo vsaj enega primera prikaže uporabo prepričevanja v vsakdanjem življenju;**
 - **poslušča ali si ogleda posnetek primera javnega prepričevanja in:**
 - **določi temo/problem, o katerem skuša govorec prepričati ciljno občinstvo:**
 - presodi, ali govor in celotna retorična izvedba glede na konkretne okoliščine dosegata svoj prepričevalni namen; oceni učinek, ki bi ga

govor in celotna retorična izvedba naredila na različne vrste naslovljencev;

- prikaže primer uspešnega ali neuspešnega prepričevanja v vsakdanjem življenju.

2. Retorična tehnika

Učenec/učenka:

- **Pozna osnovne principe retorične tehnike in izkaže sposobnost njihove uporabe, tako, da:**
 - **pozna vseh pet temeljnih retoričnih postopkov za pripravo govora;**
 - **si ogleda živ nastop ali posnetek primera govornega nastopa in:**
 - **s pomočjo osnovnih besednih in nebesednih kriterijev za vrednotenje nastopa usmerjeno opazuje izvedbo;**
 - **razčleni posamezne besedne in nebesedne elemente nastopa;**
 - **samostojno oblikuje govor, v katerem:**
 - **uspešno prikaže uporabo temeljnih nebesednih prvin govornega nastopa;**
 - razvija spretnost nastopanja z uporabo različnih tehnik za sproščanje in ogrevanje glasu ter telesa;
 - prebere kratko besedilo in:
 - s pomočjo izbranega mnemotehničnega sredstva povzame ključne informacije;
 - preizkuša različna mnemotehnična sredstva;
 - **prebere besedilo, posluša ali si ogleda posnetek govornega nastopa in:**
 - **s pomočjo mreže vprašanj določi temo/problem, o katerem skuša govorec prepričati ciljno občinstvo;**
 - prepozna vsaj en način prepričevanja in razčleni njegov uporabo (zakaj in kako je bil uporabljen glede na okoliščine);
 - **prikaže uporabo vsaj enega načina prepričevanja.**

3. Argumentacija

Učenec/učenka:

- **Pozna osnovne principe argumentacije in izkaže sposobnost njihove uporabe tako, da:**
 - **tvori preproste primere lastnih argumentacij, v katerih zagovarja ali zavrača dano stališče;**
 - **za izbrano temo/problem iz vnaprej pripravljenega nabora virov:**
 - **poišče vsaj dva veljavna argumenta, ki dano stališče podpirata,**
 - **poišče dva veljavna argumenta, ki dano stališče zavračata;**
 - **prikaže uporabo dveh veljavnih argumentov v vsakdanjem življenju.**

4. Govorni(ški) nastop

Učenec/učenka:

- **Izkaže sposobnost ustrezne priprave, izvedbe in vrednotenja učinkovitega govornega nastopa tako, da:**
 - **pozna sestavne dele govora in glavna načela jezikovnega sloga;**
 - **prebere besedilo, posluša ali si ogleda posnetek govornega nastopa in:**
 - **razčleni njegovo zgradbo,**
 - **ugotavlja prepričevalno funkcijo zgradbe;**
 - **zasnuje besedilo/govor za govorni nastop v skladu z obravnavanimi retoričnimi pravili:**
 - **opredeli problem govora,**
 - **poišče vsaj dva veljavna argumenta, ki podpirata stališče,**
 - **poišče vsaj en veljavni argument, ki nasprotuje stališču,**
 - **besedilo/govor strukturira v obliki osnovne retorične strukture,**
 - **besedilo/govor prebesedi tako, da čim bolj upošteva načela jezikovnega sloga,**
 - **besedilo/govor zapiše v celoti in ga nato povzame s pomočjo mnemotehničnih sredstev;**
 - **izvede govorni nastop v skladu z retoričnimi pravili in uspešno prikaže uporabo obravnavanih retoričnih prvin;**
 - **s pomočjo kriterijev za vrednotenje nastopa usmerjeno opazuje izvedbo:**

- razčleni posamezne besedne in nebesedne elemente nastopa in ugotavlja njihovo prepričljivost,
- posreduje povratno informacijo govorcju na primeren (jasen, zgoščen in nežaljiv) način,
- sprejme vtise o lastnem nastopu na primeren način (brez vrednotenja vtisov).

5. Retorika in argumentacija za aktivno državljanstvo

Učenec/učenka:

- **Izkaže zmožnost ustrezne samostojne uporabe retoričnih in argumentativnih principov ter kritičnega odzivanja v okviru različnih jezikovnih in družbeno-kulturnih dejavnosti tako, da:**
 - **ustrezno uporabi retorične prvine v vsaj enem javnem komunikacijskem dogodku;**
 - **s pomočjo kriterijev za vrednotenje nastopa usmerjeno opazuje izvedbo:**
 - razčleni posamezne besedne in nebesedne elemente nastopa in ugotavlja njihovo prepričljivost,
 - govorcju posreduje povratno informacijo na primeren (jasen, zgoščen in nežaljiv) način,
 - sprejme vtise o lastnem nastopu na primeren način (brez vrednotenja vtisov).

5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

5.1 Uresničevanje ciljev

Struktura in metode pouka

Osrednji cilj pouka retorike je razvijanje retorično-argumentativne zmožnosti. To pomeni, da znajo učenci in učenke skladno z retoričnimi pravili in s postopki pravičnega argumentiranja načrtovati, oblikovati in izvesti prepričljiv govorni nastop, obenem pa znajo tovrstna pravila uporabiti pri opazovanju in analiziranju, na kakšen način ta pravila uporabljajo drugi (tj. kako ciljno občinstvo nagovarjajo drugi govorcji in govorce

ter avtorji in avtorice pisanih besedil, katere retorične strategije uporabljajo in koliko so pri tem glede na ciljno občinstvo uspešni).

Pouk retorike, ki mu je v predmetniku osnovne šole namenjenih 32 ur, omogoča uresničevanje ciljev ter vsebin, zapisanih v tem učnem načrtu. Zaradi specifik predmeta (usvajanje novih vsebin, ki jih vedno spremlja tudi praktična izvedba, posebej pa samostojno izvajanje in vrednotenje govornih nastopov) je priporočljivo, da se pouk izvaja v blok urah, to je enkrat tedensko po dve uri skupaj. Na osnovnošolski ravni je razvijanje retorično-argumentativne zmožnosti nekoliko bolj osredinjeno na sintezni del, kar z drugimi besedami pomeni, da v ospredje stopajo vsebinska in procesna znanja, ki so povezana s konstrukcijo besedila/govora, nekoliko manj pa t. i. retorična analiza že obstoječih besedil. Slednje sicer ne pomeni, da se učenke in učenci ne spoznajo tudi z retorično analizo kot metodo kritičnega odzivanja na besedilo ali govor. A ta se ne pojavlja kot samostojni učni cilj in standard znanja, temveč v obliki a) identifikacije in osnovne razčlembе posameznih retoričnih in argumentativnih prvin v primerih iz vsakdanjega življenja, kratkih sestavkih ali izbranih odlomkih besedil, ter b) osnovne razčlembе elementov govorniškega nastopa, ki temelji na opazovanju in poslušanju. Razlog za takšno omejitev je na eni strani v majhnem naboru ur, ki so namenjene predmetu, na drugi pa tudi v prisotnosti govornega nastopa kot učnega cilja in standarda znanja v celotni osnovnošolski izobraževalni vertikali (od 1. do 9. razreda). Ker predmet retorika k tematiki govornega nastopa pristopa sistematično (tako na ravni spoznavanja in preizkušanja ustreznih retoričnih in argumentativnih postopkov kot tudi zakonitosti besedne in nebesedne komunikacije) in celovito (na ravni učnih vsebin, ciljev in standardov znanja), omogoča izboljšanje že pridobljene kompetence javnega nastopanja.

Učni cilji in vsebine so v učnem načrtu zapisani tako, da učencem/učenkam omogočajo postopno pridobivanje znanj in spretnosti ter jih spoznavajo z retoriko in argumentacijo od izhodiščne splošne opredelitve retorike in načelnega spoznavanja z njo do obravnave specifičnih retoričnih in argumentativnih pojmov ter konceptov in njihovega ustreznega prenosa v druge kontekste posameznikovega življenja in delovanja. Ob tem naj bi učenci in učenke razvili tudi predstavo o javnem nastopanju kot vzajemnem komunikacijskem dejanju, ki ob aktivnem govorniku vedno vključuje tudi aktivnega poslušalca. Skozi tovrstno perspektivo naj bi se naučili osnov »etike

dialoga«, ki v kontekstu uzaveščanja o družbeni pomembnosti obvladovanja principov retorike in argumentacije v prvi vrsti tudi pomeni, da bodo znali na primeren način posredovati povratne informacije govorcju in se kot govorce ustrezno soočiti z vtisi drugih o lastnem nastopu.

V okviru posameznih vsebinskih sklopov je cilje mogoče dosejati v poljubnem zaporedju, a je priporočljivo, da učitelj/učiteljica v zaporedju obravnave učnih vsebin sledi predlagani strukturi, saj je ob postopnem in sistematičnem usvajanju retoričnih in argumentativnih principov ta zamišljena tudi motivacijsko: učenci pri obravnavi vsebin tudi na ravni že obstoječih praktičnih izkušenj z retoriko in argumentacijo prehajajo od bolj znanega k manj znanemu, hkrati pa se že v prvem delu uresničevanja vsebin in ciljev (in ne šele na koncu kot sklepnem delu retoričnega procesa) srečajo s prvinami retorične izvedbe ter besedne in nebesedne komunikacije, ki so zanje pogosto najbolj zanimivi del predmeta. Seveda lahko učitelj/učiteljica avtonomno izbira hitrost obravnave ciljev in vsebin, njihovo zaporedje ter metode in oblike dela glede na potrebe in zmožnosti učencev/učenk.

Pri doseganju izbirnih operativnih ciljev in vsebin je ključna presoja učitelja/učiteljice, ki se na podlagi različnih dejavnikov odloči, ali bo izbirne cilje vključil/-a v izvedbo predmeta, pa tudi v kakšnem obsegu in katere vsebine bo izbral/-a za njihovo doseganje. Prav zato je zelo pomembno, da učitelj/učiteljica v začetnih urah čim bolje spozna svoje učence in učenske, njihove interese in zmožnosti ter skupaj z njimi načrtuje tudi izbor in izvedbo izbirnih ciljev. Pri načrtovanju naj še posebej upošteva časovno razpoložljivost, posebnosti skupine, s katero bo izbirne cilje dosegal/-a (bodisi s celotnim oddelkom bodisi z izbrano skupino ali zgolj s posameznimi učenci/učenkami), katere učne vsebine in cilje je smiselno razširiti glede na interese in zmožnosti učencev in učenk (dodatna ali poglobljena znanja) ter na kakšen način je izbirne cilje mogoče uresničiti v čim bolj aktualizirani obliki bodisi v okviru letnega delovnega načrta šole bodisi v okviru spodbujanja splošne vzgoje za aktivno državljanstvo v lokalnem okolju. Obvezni izbirni predmet retorika se na ravni uresničevanja obveznih in izbirnih operativnih ciljev tako smiselno vključuje tudi v vse tiste učne vsebine in dejavnosti šole, kjer v ospredje stopa obvladovanje zmožnosti javnega prepričevanja in utemeljevanja.

Izbira učne oblike je odvisna od ciljev ure – didaktično ustrezna je tako frontalna (učiteljeva razlaga) kot individualna (priprava na govorni nastop) ali skupinska oblika dela oz. delo v dvojicah (npr., učenci/učenke presojujejo uporabnost retorike, se pripravljajo na debato ...). Posebno primeren je t. i. vodeni pogovor, v katerem učitelj/učiteljica s postavljanjem preišljenih vprašanj učenca/učenke vodi do novih spoznanj. Slednje velja zlasti za učne vsebine, ki so za učenca/učenke povsem nove (npr. govorceva opravila, sredstva prepričevanja ipd.) ali sodijo med zahtevnejše vsebine na ravni razumevanja in usvajanja (npr. argumentacija in njeno vrednotenje).

Pristop k poučevanju retorike

Pri izbirnem predmetu retorika se oblikuje nova skupina učencev/učenk, ki se večinoma ne poznajo kot govorci, zato številni pred drugimi člani skupine nastopajo prvič. Da bodo lahko učinkovito premagovali tremo, odpravljali pridobljene napačne predstave o javnem nastopanju, uzavestili morebitne slabe izkušnje z nastopanjem in tako postopoma bolj sproščeno javno nastopali ter uspešneje razvijali retorično-argumentativno zmožnost, je pomembno, da učitelj/učiteljica izkazuje občutljivost za tovrstne posebnosti pri pouku retorike in znotraj učne skupine pomaga oblikovati t. i. varno učno okolje. To lahko stori na začetku leta, in sicer tako, da po uvodnem pogovoru o različnih načinih doživljanja javnega nastopanja (tako na ravni govorca kot poslušalca) skupaj sprejmejo nekaj temeljnih pravil, ki naj veljajo za retorični pouk (o spoštljivem in pozornem poslušanju, dobronamernem vrednotenju, uporabi primernih besed pri vrednotenju, načinih odzivanja na vrednotenje ipd.). Prav tako je pomembno, da učitelj/učiteljica enakovredno sodeluje v aktivnostih, ki vključujejo govorno nastopanje in (samo)opazovanje. To pomeni, da tudi sam/-a izvede govorne nastope, ki jih učenci in učenke usmerjeno opazujejo in vrednotijo.

Dobro je, da se z učenci/učenkami pogovori tudi o posebnostih govornega nastopanja – le-to bo zaradi občutka izpostavljenosti in odzivov poslušalcev za posameznika vedno pomenilo tudi določeno nelagodje. Pomembno je, da učenca/učenke navaja k uzaveščanju in sprejemanju tovrstnega nelagodja in da jim pokaže načine, kako se z njim spopadamo kot govorci in kako se nanj primerno odzivamo kot poslušalci.

V pedagoškem procesu želimo upoštevati tudi želje in interese učencev/učenk, zato je priporočljivo, da učitelj/učiteljica že ob začetku pouka izvede kratko anketo, v kateri naj učenci/učenke zapišejo, čemu/s katerim namenom so si izbrali ta izbirni predmet

in kaj pričakujejo od pouka retorike. Njihovi anonimni odgovori bodo učitelju/učiteljici pomagali voditi pedagoški proces.

V vseh tematskih sklopih in ob usvajanju ciljev naj bo pouk retorike povezan s primeri iz vsakdanjega življenja, učitelj/učiteljica pa naj cilje povezuje z izkušnjami učencev/učenk, aktualno šolsko tematiko in aktualnim družbenim dogajanjem. Pouk retorike je lahko osmišljen le, kadar v proces vzgoje javnega govornika vključuje tudi trenutne okoliščine, ki ga določajo. To pomeni, da učitelj/učiteljica učence in učenke kot bodoče javne govornike oblikuje skozi spodbujanje, da s pomočjo orodij retorike in argumentacije – najprej v skupini, nato pa postopoma čim samostojneje – identificirajo aktualne družbene pojave v različnih kontekstih in se nanje kritično odzivajo (tj., da prepoznajo temo/problem – za kaj gre – ter prevladujoče načine njene/njegove reprezentacije – na kakšne načine ju predstavljajo različni govorniki za različna občinstva).

Prav tako poskuša učitelj/učiteljica v pogovor v kar največji meri vpeljevati principe čim natančnejšega in natančnejšega ubesedovanja ter pravilnega argumentiranja, bodisi kadar ubeseduje sam/-a ali se na ubesedeno odziva. Zlasti v drugem primeru lahko učinkovito demonstrira ustrezno uporabo retoričnih in argumentativnih prvin v komunikaciji, s čimer učence navaja na usmerjeno poslušanje (zmožnost identifikacije retoričnih in argumentativnih prvin v slišnem) ter pokaže neposredne koristi njihovega obvladovanja.

Dejavnosti učencev pri pouku

Da bi učenci/učenke uspešno razvijali svojo zmožnost govornega nastopanja, je pomembno, da pri pouku retorike čim večkrat govorno nastopajo. Tako lahko že v uvodnih urah (tematski sklop **Kaj in zakaj retorika**) izkoristimo priložnost, da predstavijo drug drugega (izžrebamo pare) v minutnem govornem nastopu in se hkrati predstavijo kot govorniki. V okviru učne vsebine **Uporabnost retorike** lahko učenci/učenke nastopijo kot govorniki tudi tako, da predstavijo ter razčlenijo primere uspešnega/neuspešnega prepričevanja. Ob uresničevanju ciljev v okviru tematskega sklopa **Retorična tehnika** in obravnave učne vsebine **Prvine izvedbe govora** učenci/učenke samostojno nastopajo kot govorniki v kratkih govornih nastopih ter s pomočjo na novo usvojenih znanj o prvinah nastopa ter načinu njihovega (samo)opazovanja in vrednotenja nadgrajujejo že pridobljene spretnosti nastopanja.

V teh kratkih nastopih, ki sledijo načelu postopnosti in so v skladu z obravnavanimi učnimi vsebinami vsakič nekoliko kompleksnejši, razvijajo svojo neverbalno komunikacijo in se urijo v opazovanju ter vrednotenju neverbalne komunikacije drugih učencev/učenk. Pri tem naj jih učitelj/učiteljica spodbuja, da preizkušajo tudi različne mnemotehniko, razmišljajo o njihovi učinkovitosti ter uporabljajo tisto, ki jim najbolj ustreza (učna vsebina **Pomnjenje**). Zelo pomembno je, da učenci/učenke tudi v praksi preizkusijo vse, o čemer se učijo, ter nato vrednotijo učinkovitost naučenega v svojem govornem nastopu in nastopu sošolcev.

Pri uresničevanju ciljev v okviru tematskega sklopa **Retorična tehnika** in učne vsebine **Odkrivanje/opredelitev problema** je zelo pomembno, da učenci na čim več praktičnih primerih preizkusijo orodje mreže vprašanj, sprva s pomočjo učiteljice/učitelja, nato v dvojicah (ali skupinah) in končno samostojno. Primeri za urjenje v opredelitvi problema so lahko zelo kratki sestavki (npr. kompleksnejša večstavčna poved ali odstavek z nekaj stavki), kjer pa je problem jasno razviden in ga je mogoče razdelati s pomočjo mreže vprašanj. Prav tako naj s pomočjo mreže postopoma preizkusijo tudi oblikovanje lastnih problemsko zastavljenih povedi ali kratkih sestavkov. Ko je poved oblikovana in vsebuje vse potrebne elemente, jo lahko zapišejo in v obliki kratkega nastopa predstavijo drug drugemu. Na ta način ponovno razvijajo zmožnost besedne in nebesedne komunikacije ter se urijo tudi v kritičnem poslušanju. Ko učitelj/učiteljica obravnava sredstva prepričevanja, naj učence spodbuja, da uporabijo primere iz lastnega vsakdanjega življenja in jih preoblikujejo v skladu s spreminjajočimi se okoliščinami.

Pri uresničevanju ciljev v okviru tematskega sklopa **Argumentacija**, je zelo pomembno, da učitelj/učiteljica pri obravnavi zakonitosti argumentacije (tj. principov konstrukcije argumentov, kriterijev veljavnosti argumentacije) učence/učenke vodi od lažjih primerov k zahtevnejšim in primere, če je le mogoče, izbira iz življenja učencev/učenk. Ti naj čim aktivneje tvorijo primere lastnih argumentacij in jih vedno tudi zapišejo v obliki preproste sheme, saj bodo tako pridobljeno znanje lažje uporabili pri prepoznavanju argumentacije v govorih/besedilih drugih in pri sestavljanju ter oblikovanju svojega govora.

Pred pripravo in predstavitvijo glavnega govora, ki je predviden v okviru tematskega sklopa **Govorni(ški) nastop**, mora učitelj/učiteljica predhodno predstaviti kriterije govornega nastopa, ki jih bo učenec/učenka upošteval pri pripravi ter vrednotenju. Pri pripravi govora je zelo pomembno, da učenec/učenka pri pouku pridobi t. i. procesno znanje in da ga učitelj/učiteljica vodi skozi proces priprave govora. Kolikor je le možno, naj učenec/učenka pri pouku preizkusi vseh pet temeljnih postopkov za pripravo prepričljivega govora (odkrivanje, razporeditev, prebeseditev, pomnjenje in izvedba). Učitelj/učiteljica mu lahko predlaga teme za govorni nastop, literaturo s pomočjo knjižničarja/knjižničarke poišče v šolski knjižnici (tudi s pomočjo spletnih virov). Temo za svoj nastop naj razišče že v šoli, prav tako naj naredi izpiske, poišče argumente za svoj govor ter jih razporedi. Govor za ta nastop naj v celoti zapiše in ga pred nastopom odda učitelju/učiteljici v pregled (v tej točki je lahko zelo učinkovita elektronska komunikacija: učenec/učenka besedilo pošlje po elektronski pošti učitelju/učiteljici, ki mu nato vrne komentirano različico besedila). Pri pripravi na govorni nastop naj uporabi mnemotehnična sredstva, tehnike govora, dihanja in obvladovanja telesa ter čim večkrat uri izvedbo govornega nastopa. Učence/učenke je še posebej treba opozarjati, da gre za govorni in ne bralni nastop. Samostojen in suveren govor predstavlja eno od temeljnih načel retorike in je tesno povezan s samim namenom oz. ciljem vsakega govorca – to je, doseči pri poslušalcih čim večjo prepričljivost. Prav tako naj z učenci/učenkami kritično razmišlja o uporabi raznih e-prosojnic pri izvedbi prepričljivega govornega nastopa v kontekstu njihovih šolskih in obšolskih dejavnosti. Učenci/učenke po opravljenem govornem nastopu vrednotijo svoj nastop ter nastope svojih sošolcev. Pri tem upoštevajo kriterije ter znanje, ki so ga pridobili v učnem procesu. Presojajo učinkovitost naučenega ter se učijo dajati in sprejemati kakovostno, spoštljivo, spodbudno ter uporabno povratno informacijo.

Pri uresničevanju ciljev v tematskem sklopu **Retorika in argumentacija za aktivno državljanstvo** učitelj/učiteljica upošteva predloge učencev/učenk. Končni predlog naj v obliki večje projektne naloge (ali več manjših nalog) izoblikujejo že v začetnem obdobju pouka (tj. v prvih dveh mesecih) in se dogovorijo za cilje, način in čas izvedbe. Kadar si učenke in učenci izberejo debato, je priporočljivo, da najprej debatirajo v lažjih debatnih formatih (1 : 1, krajši čas), pri tem pa učitelj/učiteljica upošteva njihove zmožnosti ter interese. A v okviru zadnjega sklopa je zlasti pomembno, da učitelj/učiteljica retoriko učencem in učenkam približa kot »živ predmet«, kar pomeni,

da jim omogoča, da se s pridobljenim znanjem lahko smiselno vključujejo v druge šolske dejavnosti in projekte (npr. otroški parlament, javne debate, okrogle mize, šolske prireditve, šolska skupnost, medvrstniška pomoč, medvrstniška mediacija ipd.), da jih s pomočjo različnih kratkih samostojnih projektnih nalog v sklepnem delu retoričnega pouka spodbuja, da tudi v šolskem/vrstniškem/lokalnem okolju privzemajo držo aktivnih javnih govorcev, ki se na aktualne družbene pojave znajo kritično, utemeljeno in prepričljivo odzvati (npr. priprava razrednega slavnostnega nagovora ob zaključku šolanja, šolska javna tribuna o trenutno aktualni problematiki, predstavitev/debate/razprave za mlajše učence in učenke ...), ter da znanje in zmožnosti, usvojene pri pouku retorike, aktivno uporabljajo pri drugih predmetih in v vsakdanjem življenju nasploh.

5.2 Individualizacija in diferenciacija

Učitelj/učiteljica pouk prilagaja zmožnostim, posebnostim in interesom učencev/učenk, in sicer v fazah načrtovanja učnega procesa, izvedbe, preverjanja in ocenjevanja. Pri tem je še posebej pozoren/pozorna na specifične skupine in posameznike; vzgojno-izobraževalno delo temelji na konceptih, smernicah in navodilih, sprejetih na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje:

- Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci,¹
- Učne težave v osnovni šoli: koncept dela,²
- Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih dela: navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo,³
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.⁴

5.3 Medpredmetne povezave

Pouk retorike se zaradi širokega nabora tem, iz katerih učenci/učenke lahko pripravijo govorni nastop, povezuje z vsemi predmetnimi področji. Najmočnejše se gotovo povezuje s slovenščino, saj je za uspešno uresničevanje ciljev pouka retorike nujno, da imajo učenci že razvito sporazumevalno zmožnost (zmožnost sprejemanja in tvorjenja besedil različnih vrst).

¹ Sprejeto na 25. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 11. 2. 1999.

² Sprejeto na 106. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 11. 10. 2007.

³ Sprejeto na 57. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 17. 4. 2003.

⁴ Sprejeto na 152. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 25. 10. 2012.

Zlasti v okviru tematskega sklopa **Retorika in argumentacija za aktivno državljanstvo**, ki je posebej osredinjen na retorično prakso, je predvideno, da se učenci in učenke z razvito retorično-argumentativno zmožnostjo čim aktivneje vključujejo v različne šolske dejavnosti. Prav tako pa je tovrstno retorično prakso tudi na ravni pouka, tj. v obliki medpredmetnih povezav, timskega poučevanja pa tudi kroskurikularnega povezovanja (npr. skupno izvajanje nastopov pri različnih predmetih) mogoče s pridom uporabiti pri katerem koli predmetu v obliki manjšega »retoričnega« modula (4-5 ur), ko gre za uresničevanje tistih ciljev, ki so povezani s spodbujanjem participacije učencev/učenk v pedagoškem procesu.

Povezovanje retorike še posebej priporočamo pri predmetih:

- slovenščina: vloga retoričnih prvin pri sprejemanju in tvorjenju besedil; retorika in literarne konvencije;
- domovinska in državljanska kultura ter etika: vloga retorike v sodobni demokratični družbi;
- tuji jeziki: javno govorno nastopanje v tujem jeziku;
- zgodovina: javni govor skozi zgodovinska obdobja;
- računalništvo: delo z računalnikom in računalniškimi omrežji pri pripravi na govorni nastop;
- filmska vzgoja: analiza retoričnih prvin v filmih;
- literarni klub: retorične prvine kot pripomoček za literarno snovanje;
- šolsko novinarstvo: retorične prvine kot pripomoček za tvorjenje jasnih, razumljivih in prepričljivih besedil;
- vzgoja za medije: retorične prvine kot pripomoček za kritično analizo medijskih vsebin.

5.4 Preverjanje in ocenjevanje znanja

Pri preverjanju znanja učitelj/učiteljica opredeli kriterije vrednotenja znanja glede na učne cilje in standarde znanja. V procesu učenja spodbuja samovrednotenje (npr. pri govornem nastopanju) ter vrstniško vrednotenje (npr. usmerjeno opazovanje govornega nastopa).

Sprotno preverjanje znanja je sestavni del vseh faz učnega procesa, njegov namen je na eni strani učencem in učenkam podati učinkovito povratno informacijo o napredku in usvojenem znanju, da bi izboljšali učenje in znanje, na drugi strani pa

učitelj/učiteljica na ta način dobi vpogled v učinkovitost lastne pedagoške prakse, ki jo lahko sproti evalvira in izboljšuje. Sprotno preverjanje znanja pri predmetu retorika vključuje preverjanje razumevanja retoričnih prvin in zmožnosti prikaza njihove praktične uporabe (sinteze in analize). Oblike preverjanja znanja so ustne in pisne.

Znanje učencev učitelj/učiteljica ocenjuje s številčnimi ocenami.

Načini ocenjevanja so ustni, pisni in drugi (npr. izdelki, ki so rezultat projektov, raziskovalnih nalog, delavnic; poročila, referati, plakati, izdelki, podprti z uporabo informacijske tehnologije, eseji, seminarske naloge idr.), pri čemer učenec/učenka dobi **dve oceni za opravljena govorna nastopa** (prvo oceno za samostojni govorni nastop s poudarkom na prikazu temeljnih nebesednih prvin govornega nastopa; drugo oceno za samostojni govorni nastop s poudarkom na prikazu samostojne uporabe retoričnih prvin), **eno oceno** pa v okviru uspešno izvedenih aktivnosti petega tematskega sklopa (razprava; debata; pisna sporočila/besedila; javni govorni nastopi ob različnih priložnostih).

5.5 Informacijska tehnologija

Učitelj/učiteljica smiselno načrtuje uporabo e-virov (npr. pri pripravi govornega nastopa), e-slovarjev (npr. spletišča Fran) ter drugih e-vsebin (npr. Govorni pomočnik). Pri tem učence in učenke ozavešča o odgovorni rabi e-virov, o navajanju virov in avtorstva; pri tem se povezuje tudi s knjižnično-informacijskimi znanji kot medpredmetnim področjem.

Učitelj/učiteljica spodbuja spoštljivo e-komunikacijo (npr. v pregled pošlje besedilo govornega nastopa), predvsem pa učence in učenke uzavešča o smiselni, razumni uporabi e-prosojnic ter jih navaja na razmišljanje, koliko so le-te pri govornem nastopu sploh potrebne.

6 MATERIALNI POGOJI

Pouk retorike je najbolj primerno izvajati v ustrezno opremljeni učilnici, v kateri je mogoča računalniška projekcija, hkrati pa imajo učenci in učitelj/učiteljica možnost dostopa do spleta tudi med poukom. Na voljo mora biti vsaj en digitalni fotoaparat, s katerim je možno snemati krajše posnetke govornih nastopov ter njihovo predvajanje

preko računalnika. Video gradiva (posnetke razrednih govornih nastopov, javno dostopna video gradiva) se **za namen pouka** predmeta retorika uporabljajo v skladu z Zakonom o avtorskih in sorodnih pravicah.

7 ZNANJE IZVAJALCEV

PREDMET	IZVAJALEC	ZNANJA s področij:
retorika	učitelj	<ul style="list-style-type: none">• visokošolskega izobraževanja s področja družboslovja in humanistike;• visokošolskega izobraževanja, s katerih mora imeti znanja učitelj v programu osnovne šole.